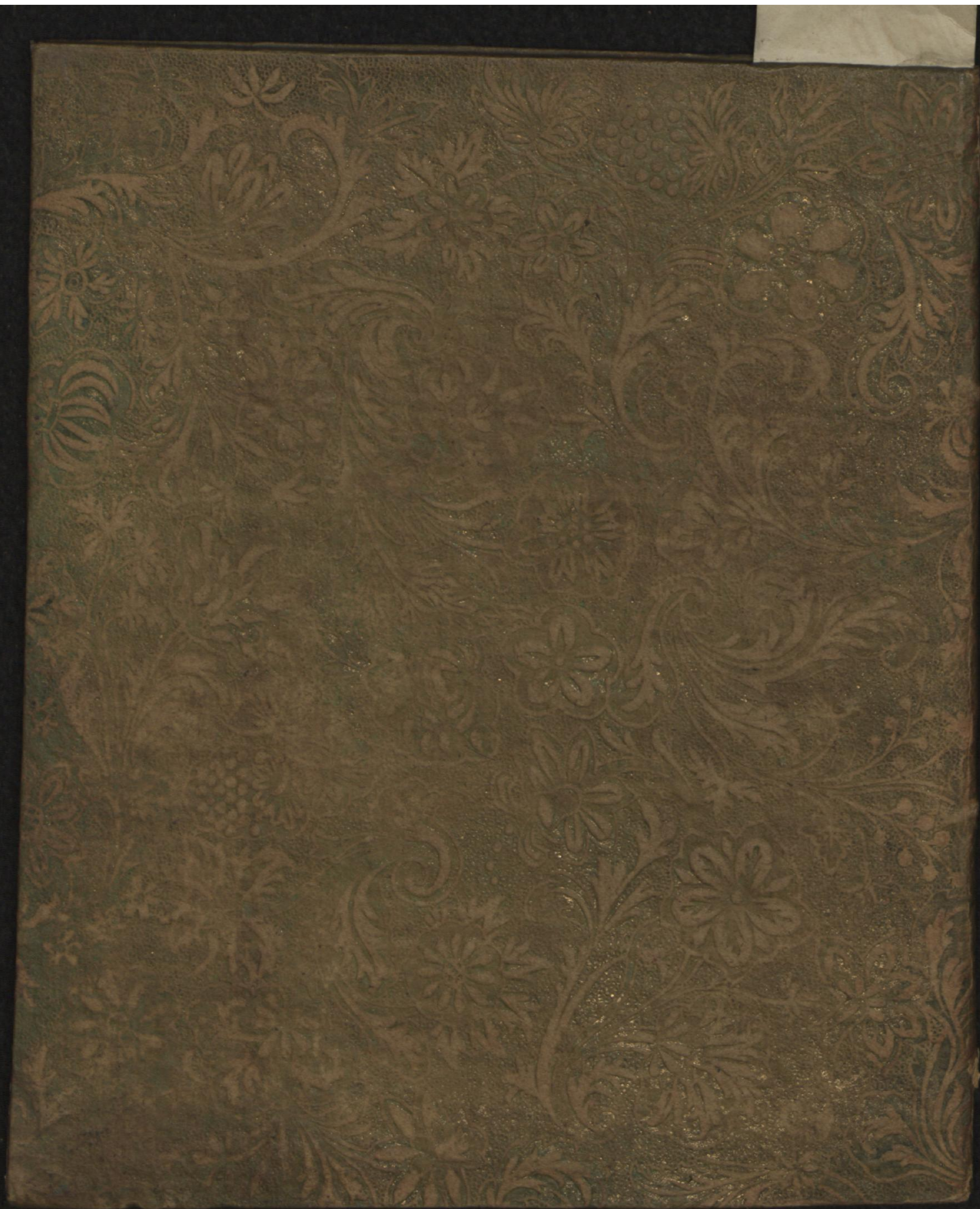
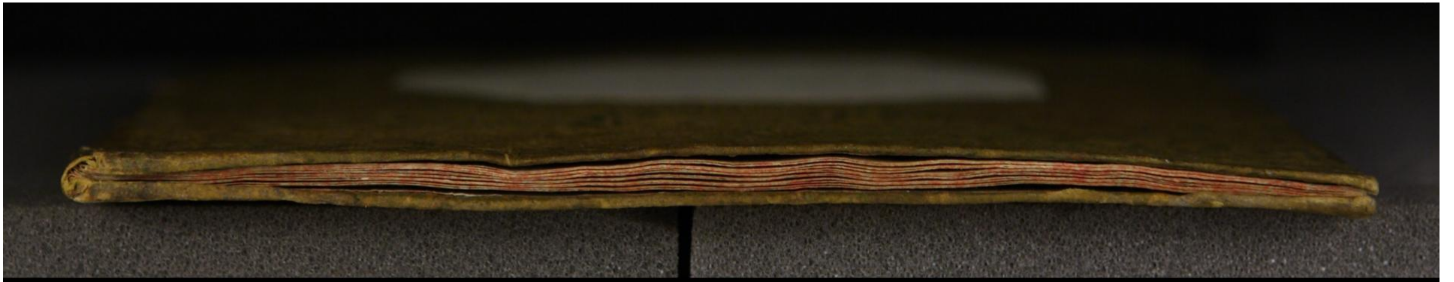
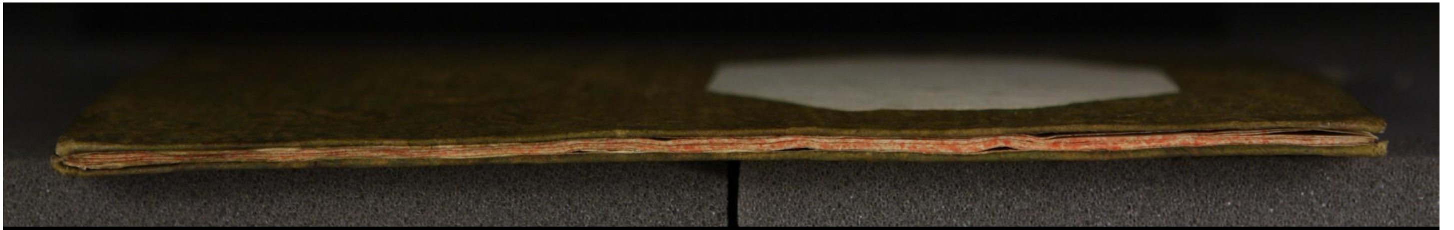











No 2102.
M Tuscher fecit


BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

ORATIO DE OBITV serenißis: principis CHRIS=TIANI. III. Daniæ & Noruegiæ regis. &c.

Conſcripta á D. Iacobo Bordingo, ipſius medico.

HAFNIÆ
Apud Chriſtopho=rum Barth.

M. D. LIX.

Tetraſtichon Iohannis
Saſceridis.

Viue piè, qui vis placida decedere morte.
Dat vitæ pietas, vt moriare piè.
Rex igitur pietatis amans, & pacis alumnus,
Te Bordinge etiam teſte, beatus obit.



ORATIO DE OBITV SERE- nissimi principis CHRISTIANI. III. DAniæ & Noruegiæ regis, recitata Othoniæ. XIII. Februarij. M. D. LIX. cum funeris exequiæ celebrarentur.

MAgna laus est, Ezechiæ regis Iuda, qua cæterorum regum omnium, qui vllis vnq̃ temporibus fuerunt, gloriam superauit: quód solo DOMINO Deo Israel confisus, statim initio regni sui, templum DOMINI aperuerit, purgarit, & sanctificarit: cum idolorum cultu sublato, æneoq; serpente, qui adorari iam cœperat, contrito, veram de Deo doctrinam, verosq; cultus, ecclesiæ restituit: & recollectis vndiq; sacerdotibus ac leuitis, quos superiorum regum furor dissiparat, populum vniuersum ad celebrandum pascha conuocauit.

Est & illud laudum ipsius non minima pars, quod temeraria bella nulla mouerit, sed comparatis tantum ad defensionem armis, populum sibi commissum aduersus iniustam vim protexerit: piam pacem rebus omnibus anteposuerit, eamq; omni argento, quodcunq; vel in ipsius fisco erat, vel ex templi diuitijs corradi poterat, redimere conatus sit. In repellendis autem blas-

phemis hostibus, qui Deum ipsum contumelia afficiebant, labores, bella, & pericula nulla reformidarit: sed solo DOMINO Deo Israel fretus, & Prophetæ Esaiæ voci obtemperans, omnes minas, omnesq; impetus, magno excelsoq; animo sustinuerit. Quare mirabili rursus Dei auxilio adiutus, gloriosas victorias consecutus est: cæsisq; una nocte ab angelo DOMINI Assyriorum, qui vrbem Ierosolymam obsidebant, centum octoginta quinq; milibus, inusitatum omnino triumphum egit, habuitq; deinceps regnum pace, opibus, rebusq; omnibus florentissimum.

In aduersa & deplorata valetudine, cum certam ei mortem Esaias denunciasset, non sine multis lachrymis ad Deum conuersus, ab eoq; solo liberationem petens & expectans, illud rursus impetrauit, vt ad definitum iam vitæ terminum, quindecim anni adijcerentur. Etsi autem de promissione Dei, vitaq; longiore minime dubitaret, nequaq̃ tamen medica auxilia propterea contempsit, quominus hulcus quo laborabat, cataplasmate ex ficubus curari pateretur.

Verum in summa hac fœlicitate & gloria, cum Solis etiam cursus ipsius causa redardatus esset, vicinisq; regibus iam esset admirabilis, animo nonnihil elatus, non ea qua debuit modestia, ingentia hęc Dei beneficia agnouit: promeritusq; etiam est, vt pœnis aliquibus castigaretur. Cæterum cum agnito peccato, rursus ad DO-

mi-

MINVM confugeret, orando illud obtinuit, vt imminentes iam pœnæ differrentur, ipseq́ꝫ publicarum miseriarum spectator non esset.

HANC sanctissimi regis historiam, sacrarum literarum monumentis copiosè satis explicatam, breuiter ac summatim, ideo recensui, quia expressam atq́ꝫ omnino similimam imaginem eius nuper vidimus, in optimo rege nostro CHRISTIANO III. quem vt propter summas eius virtutes, summamq́ꝫ pietatem, & paternum erga nos studium, vnicé dileximus, ita eiusdem obitu, in magno nunc luctu & mœrore sumus.

Ideo autem prodest vitam eius & mortem, sempiterna memoria, crebrisq́ꝫ præconijs celebrari, vt nos pro collatis per ipsum in Ecclesiam & Rempub. beneficijs, ardentius Deo gratias agamus: eaq́ꝫ pié moriendi forma, quam pulcherrimam nobis reliquit, ipsi quoq́ꝫ vtamur: qui veró deinceps successuri sunt reges, domesticum quoddam optimi principis exemplum habeant, quod imitentur.

Etsi autem vita eius multis excellentibus virtutibus ornata fuerit, nos tamen non omnia, sed ea tantum commemorabimus, quæ cum proposito Ezechiæ exemplo maximè congruunt: pietatem eius insignem, pacisq́ꝫ ac tranquillitatis studium: quæ tandem fælix ac tranquillus ex hac vita exitus consecutus est. Inte-

gram vitæ eiuis historiam, bella fœliciter gesta, totumq; politicæ gubernationis cursum, describent ij, quibus & res & consilia eius nota sunt & scribendæ historiæ cura mandata est : nos præcipua dicta eius & facta, quorum proximo hoc biennio in quotidiana consuetudine auditores & spectatores fuimus, quæq; proximé mortem eius antecesserunt, optimumq; principem eum fuisse testantur, breui oratione (longam enim luctus noster non fert) persequemur.

Primum itaq; singularis eius erga Deum pietas,quæ ipsum non nomine tantum, sed re etiam vera, CHRistianum fuisse declarauit, in eo eluxit maximé, quod simulatq; ad regni gubernacula admissus esset, repurgandæ religionis, & constituendarum ecclesiarum, curam susceperit. Intelligebat certe iam tum pius princeps, imperia omnia á Deo regi, nec potentiam vllam firmam esse aut stabilem, quæ diuinis præsidijs non niteretur: Frustra custodiri ciuitatem, quam DOMINVS ipse non custodit.

Prima igitur hæc eius cura, hoc studium fuit, vt portas aperiret CHRITO: & regna hæc,quibus gubernandis á Deo præfectus erat, puram Euangelij doctrinã amplecterentur: simulq; extremæ illæ terræ,lõgissimis marium interuallis dissitæ, Gotlandia, Islandia, Pharenses insulæ, & vltima Noruegia, quæ dira supersti-

tione

tione iandudum fuerant oppressæ, nunc primum post hominum memoriam, accepto IEsu CHRisti Euangelio, veræ ecclesiæ Dei hospitia fierent. Sic itaq; templum DOMINI aperuit, idemq; cum Ezechia purgauit & sanctificauit, cum non sine magnis laboribus & periculis, multorumq; potentum in se concitatis odijs, inueteratam illam multis iam seculis Papisticam idololatriam, penitus sustulit ac profligauit: tandemq; quod pater ipsius (piæ ac fœlicis memoriæ) Fridericus. I. serio tentarat, perfecit, vt vera de Deo doctrina, varié prius adulterata, multisq; tenebris inuoluta, pura iam & syncera ecclesiis restitueretur: simulq; cum doctrina pij ritus, vtilesq; ac decentes ceremoniæ introducerentur.

Ne vero facilè rursus corrumpi doctrina posset, omnesq; intelligerent ex quibus illa fontibus manasset, & quibus fundamentis niteretur, Sacra biblia á solo Spiritu sancto profecta, & quamuis neglecta iacerent, singulari tamen Dei beneficio ab interitu vindicata, atq; inter tot hæreticorum & hostium CHristi monstra ad hæc vsq; tempora reseruata, summa diligentia ac fide, in Danicam linguam verti, vtq; ab omnibus legerentur, typis elegantissimis excudi curauit.

Cum porro animaduerteret, diuturnum minimé foré ecclesiæ statū, nisi ei schola aliqua adiungeretur, quæ veluti seminariū quoddā esset doctorū homi-

hominum per quos doctrina cœlestis, cæteræq; bonæ artes, continua serie, ad omnem posteritatem propagarentur, Hafniensem academiam, feré iam collapsam instaurauit: eiq; opima prædia, & vectigalia certa attribuit, ex quibus honesta stipendia professoribus penderentur: & quantum humana prouidentia efficere poterat, ea addidit priuilegia, tabulisq; & fide publica ita omnia firmauit, ne vlla vnq̃ mutatio incidere posset.

Ad hæc autem fœliciter perficienda, consilio & opera vsus est doctorum hominum: cuiusmodi etsi nonnullos in sua gente haberet, vt D. Petrum Palladium, qui adhuc Danicis ecclesiis fœliciter præest, D. Iohannem Senningium, D. Christiernum Morsianum, & alios quosdam quos recensere nihil est necesse: nihilo minus tamen é Viteberga peregrinos etiam accersiuit, D. Iohannem Pomeranum, á quo etiam regium diadema capiti suo imponi volebat. D. Tilemannum Husenium, D. Iohannem Machabæum, qui omnes cum á Sanctissimo viro D. Martino Luthero instituti essent, pietate, doctrina, & iudicij rectitudine exellebant.

Huiusmodi virorum frequentiam, non exiguum regni sui decus esse existimabat: Hafniensi veró schola sæpe ita gloriari solebat, vt diceret, vix vllum maius se regni sui ornamentum habere: eius præsidio veram religionem, veramq;

de

de Deo doctrinam, in his regionibus hosce annos aliquot incorruptam mansisse : quæ certe iandudum, si schola nulla fuisset, multis modis iterum fuisset deprauata.

Nuper Coldingæ, Cymbricæ chersonesi oppido, paucis septimanis ante, q̃ ibidem moreretur, cum labentibus paulatim viribus, valetudine esset parum firma, extremumq́ vitæ diem imminere sibi iam sentiret, nulla alia cura æquè afficiebatur, q̃ ecclesiarum ac scholarum, quas & bené constitui, rectéq́ constitutas perpetuó manere, optabat. Quare & in senatu, & cum Episcopis re deliberata, hæc postrema decreta fecit. Primum, vt pauperum ratio haberetur, & si quæ neglecta adhuc essent Xenodochia, ea vt ante omnia instaurarentur. Deinde vt etiam in minoribus oppidis, ludi literarij aperirentur : ecclesiarum pastoribus quibus ad necessarios sumptus rei familiaris non satis suppeteret, stipendia augerentur : superintendentibus autem prædia certa assignarentur, quorum fructibus honesté ali, & egentibus eleemosynis suis subuenire possent.

Eodem feré tempore, cum in Academia Hafniensi, professoris theologi locus adhuc vacaret, ex quo reuerendus vir D. Iohannes Machabæus, de studijs theologicis optimé meritus, & regi imprimis charus, nuper defunctus decesserat: atq́ in eum locum præstantem aliquem

virum ſuccedere rurſus optaret. Primum á M. Henrico à Bruchofen. Buſcoducenſe, concionatore ſuo, qui tum Hafniæ ægrotanti vxori ſuæ aderat, ad Victorinum Strigelium, qui ei antiqua amicitia & conſuetudine coniunctus erat, ſcribi voluit: poſtea vero & proprias ſuas literas ad ipſum miſit, quibus liberaliter eum in Daniam vocabat: fueruntq́ hæ vltimæ literæ, extra Daniam miſſæ, ipſius manu ſubſcriptæ & ſignatæ.

Ex his actionibus ſatis apparet, quod fuerit ipſius in tota gubernatione ſtudium: cum vltimo vitæ tempore de eccleſia tam fuerit ſolicitus, vt quaſi prudens œconomus, qui futuram aliquando verbi Dei famem proſpiceret, id procurarit, vt doctrinæ cœleſtis ſtudia, ſanctumq́ miniſterium, in his eccleſiis, q̃ fieri poſſet diutiſsime, conſeruarentur.

In priuata & domeſtica vitæ eius conſuetudine, quanta pietas, quantaq́ religio ſemper fulſerit, teſtes ſunt ij, qui in conclaui adeſſe ipſi ſolebant, cubicularij, theologi, medici, & aula propé vniuerſa. Nullum intermittebat diem, in quo non horas aliquot, orationi, & lectioni ſacræ tribueret. Mané cum primum experrectus eſſet, orabat prolixé & ardenter: nec prius in conclaue quenq̃ admittebat, q̃ orationem ſuam ad Deum abſoluiſſet. Prius veró q̃ pranderet, aut ipſe inſignem aliquem locum theologi-

logicum ex Lutheri ſcriptis clarè recitabat, aut,
ſi per valetudinem ſpiritu & voce minus valebat,
alterum aliquem ex familiaribus recitantem au-
diebat. A cœna, quod tempus alij compotationi-
bus, luſibus, & aliæ tribuunt, ipſe pleruncꝗ hi-
ſtoriæ alicuius lectioni, & pſalmis canendis im-
pendebat. Publicas vero conciones, cantiones,
& precationes, pro temporum & præſentium pe-
riculorum ratione, præſcribebat ipſe; ijsꝗ quoti-
es per ualetudinem poterat, intererat. Conciones
audiebat ſumma cum attentione: ipſe cum toto
cœtu canebat, clara magnaꝗ voce: ſacra cœna Do-
mini ſæpe vtebatur: exemploꝗ ſuo cæteros auli-
cos, ad ſimilia pietatis officia inuitabat.

Quoties grauiori aliquo morbo infeſtaba-
tur, ita vt pluſculum temporis quieti & ſomno
dare cogeretur: non tam de corporis doloribus
& virium imbecillitate querebatur, q̃ quod tem-
pus illud ita miſerè ſibi periret, ſine vlla ſacra-
rum rerum meditatione, & vſitatis ſuis exerci-
tijs pijs. Im ſumma, nulla erat valetudo corpo-
ris tam aduerſa, nullæ de repub: conſultatio-
nes, nullæ cauſarum diſceptationes, (quibus ta-
men bonam magnamꝗ temporis partem con-
ſumere ſolebat) tam graues, nullæ voluptates
aut delitiæ tam iucundæ, quæ ipſum ab hoc reli-
gioſo exercitio auocarent.

In ſummis ſuis occupationibus, & graui-
ſsimis reipub: curis, cum multa ſecum in ani-
mo volueret, ſæpe in pios quoſdam ſermo-

nes prorumpebat, ſimulq́; grauiter & copioſè diſſerebat, de humani generis miſerijs, de peccato, de furoribus & aſtutia diaboli, de beneficijs IEſu CHRiſti: in quibus quaſi iam acquieſcens, dicendi finem plerumq́; faciebat.

De toto miniſterio, & eccleſiarum conſtitutione, ſæpe & multum cum conſiliarijs ac theologis ſuis colloquebatur & conſultabat. Et quemadmoduw Dauidem regem, regni gloria & potentia, multiſq́; præclaris victorijs inſignem, non puduit eſſe in cœtu ſacerdotum & leuitarum, pſallentium & celebrantium Deum: Ita certe noſter hic rex, piorum & doctorum hominum doctrinam, congreſſus, & colloquia, pluris faciebat, q̃ reliquum illum externum regni ſui ſplendorem, ac maieſtatem. Verum hæc de pietate ipſius in repurganda vera de Deo doctrina, in veris cultibus inſtaurandis, in conſeruando miniſterio, deniq́; in tota vitæ actione & aſsidua Dei inuocatione, dicta ſufficiant.

De humanitate, comitate, & liberalitate ipſius erga omnes cum quibus erat, nihil dico: etſi enim hæ virtutes ſuam quoq́; laudem habent, tamen quia earum fructus ad quoſdam magis, q̃ ad vniuerſam rempub. pertinent, & quia omnibus ſatis notæ iam ſunt, ijs prætermiſsis, de pacis ſtudio, quod certè præcipuus erat politicæ ipſius ſapientiæ neruus, aliquid dicam.

Quem-

Quemadmodum igitur de Ezechia com-
memorauimus, nullum bellum temeré ipſum
unq̃ mouiſſe: pacem potius data pecunia redi-
mere voluiſſe: neceſſaria tamen pericula, quæ
ommino pro eccleſiæ & Patriæ defenſione, ſu-
ſcipienda erant, nunq̃ defugiſſe: ita ſané noſter
hic rex, primum quidem cum nulla ambitione,
nulla regnandi cupiditate, ſed mirabili Dei con-
ſilio, rex declaratus eſſet, regni hoſtibus diuictis,
belli finem pacem eſſe ſtatuit: quam poſtea ſem-
per ita amauit & coluit, vt ab eo vſq; tempore,
nullas militares copias Dania viderit.

Et quanq̃ amplificandi regni, non conte-
mnendæ occaſiones, aliquoties ipſi oſtenderentur:
vt nuper etiam, cum Liuonicæ aliquot ciuita-
tes, ſe in huius regis noſtri fidem ac poteſtatem
conferre, certis conditionibus paratæ eſſent:
etſi miſeram eorum fortunam ſubleuare conatus
eſt, nihil tamen noui tentare voluit, ne ſe bello
aliquo non neceſſario implicaret: & diuturnam
regni ſui pacem, hoc vltimo vitæ actu, labe-
factaret. Multo enim pulchrius ac laudabilius
eſſe exiſtimabat, patriam in pace continere, e-
amq; religione, legibus, moribus, & iuſticia or-
nare, q̃ longé lateq; propagatis finibus, alienos
populos debellare, imperioq; ſuo ſubijcere.

Sæpe cum de principum iſtorum, qui his
proximis annis vniuerſam pené Europam bellis
perturbarunt, diſsidijs loqueretur: belli calami-

tates & ærumnas, direptiones, incendia, cædes, fugas, & ſtupra nefanda, non ſine magna commiſeratione commemorabat: grauiterq́ꝫ ingemiſcebat, quod tot malorum cauſa eſſet bellum, cum belli plerunq́ꝫ cauſa nulla eſſet, præterq̃ vna miſera ambitio, vel vt ipſe dicere ſolebat, manipulus vnus ſuperbiæ. Ein hand soll hoffart.

Sæpe exclamantem audiuimus. O quám beatæ eſſent reſpub: q̃ principes ipſi beati, ſi rebus ſuis contenti, concordiam, pacem, & iuſticiam colerent: eaq́ꝫ potentia qua à Deo armati ſunt, ad communem hominum perniciem non abuterentur: nunc ipſi & ſibi, & ſubditis ſuis, magnis laboribus & periculis, ingentes calamitates accerſunt: cum in pace florere poſſent, opibus, & rerum omnium copia, vitamq́ꝫ degere iucundiſſimam, ac plané diuinam, cum angelorum vita comparandam. Has voces, quibus ſatis declarabat, q̃ eſſet pacis & tranquillitatis amans, crebró ex ipſo audiuimus: vnde colligi facilé poteſt, pro ſumma virtute politica eum habuiſſe ſtudium pacis: quo illud etiam conſecutus eſt, vt diuturnæ pacis cuſtos, meritó dici ac prædicari poſsit.

Regnauit annos XXIII. Regnare cœpit anno ætatis ſuæ, XXXII. Natus autem eſt anno M. D. III. menſe Auguſto, paulo poſt quám Ferdinandus Cæſar, qui nunc rerum in Germania potitur, natus eſſet, Obijt nuper Calend.

Ianu-

Ianuarij. Fuit itaq; vniuersum vitæ eius curriculum, annorum LV, & aliquot mensium. Ezechiam regem cum quo ipsum comparauimus, vno tantum anno vitæ superauit: etsi regni ipsius tempus breuius aliquanto fuerit.

Verum quod Ezechiæ accidit, vt XV annis anteq̃ moreretur, in grauem & lethalem morbum incideret, ex quo tamen singulari Dei auxilio, cum ipsum seriò inuocaret, restitueretur, & XV annorum spatio vita ei prorogaretur: simile omnino nostro huic regi accidisse fatendum est. Anni nunc sunt XII, cum Lundæ oppido Schaniæ, deplorata omnino valetudine esset; cum verò in rebus humanis auxilij nihil appareret, medicìq; physicis suis remedijs, parum efficere se profiterentur: ibi tum optimum regem non alia ratione seruatum fuisse constat, q̃ suis & ecclesiæ precibus: quibus commotus Deus, vitam ei in hoc vsq; tempus produxit. Firmam ipsius in Deum fiduciam, declarant vsitata eius symbola, quibus & consolari se, & ædificia sua ornare solebat.

Zu Got mein trost allein
Sonst andern kein.

Ach Got schaff deinen willen

Etsi autem solius Dei auxilio niteretur, vitamq; & salutem omnem ei vni acceptam referret:

ret: nihilominus tamen interea medicos etiam in honore habebat, & remedijs ab ipsis monstratis, non inuitus vtebatur. Verum cum parum ea interdum prodessent, & ipse in lecto æger decumberet, iocari nonnunquam ita solebat. Vbi nunc sumus (inquit subridens) nos, qui potentissimi, & inuictissimi salutamur? vbi nunc potentia, & imperium nostrum? cum ab vna febricula ita domamur. Deinde, vt sæpe aliás cum bene haberet, longius oratione digressus, humanarum calamitatum causas commemorabat, edebatque præclaras confessiones: de corrupta natura, de contumacia carnis aduersus spiritum, de nimis imperfecta obedientia sua. Quid est (inquit) quod tantopere superbimus? cum omni humana iusticia quam maxime ornati sumus, quid tum adhuc aliud ad Deum accedentes, adferimus, quam turpem peccati massam? Quare ad filium Dei confugiamus, amplectamur iusticiam IESV CHRisti, quæ nos perducat ad vitam æternam. Huiusmodi confessionibus & adhortationibus, ipse se confirmabat, & tanquam pius pater, erudiebat domesticos suos: vt qui audirent magis interdum ijs mouerentur, quam publicis Ecclesiæ concionibus.

Errata & imbecillitates suas minime dissimulabat, atque aperté confitebatur, dignum se esse, qui pœnas etiam daret. Sed orabat cum Ezechia Deum, ne pro meritis suis, in ipsum animad-

mad-

maduerteret: pœnas potius auerteret, & pacem daret in diebus suis. Hactenus quæ vita eius fuerit, quæ in publica gubernatione, & domestica consuetudine virtutes, audiuistis, Reliquum nunc est, vt de obitu eius, pauca quædam dicamus: qui certé vitæ integerrimé actæ plané consentaneus fuit.

Vicesima tertia die Decembris, biduo ante diem festum, qui natalis est Domini nostri IEsu CHRisti. mané, cum ad ipsum venisset M. Paulus Nouiomagus: quo concionatore iam annos ferè quindecim vsus erat: sciscitari statim ex eo cœpit, qua valetudine pater ipsius esset: nam & is grauiter eodem tempore ægrotabat, quo etiam morbo vno die antè, quám rex è vita discederet, extinctus est. Verum M. Paulus cum dato responso, vicissim regem interrogaret, ecquid ipse valeret, dicam (inquit) fuit iam apud me, qui me animo bono esse iussit, mihiq́ spem fecit, fore, vt breui cum hoc nouo anno, mea quoq́ valetudo renouetur: ac tum secuturam vitam longiorem. Quod cum vna audiret D. Cornelius medicus, qui tum forte adstabat, coniicio (inquit) somnium fuisse: nequaq̃ (inquit rex) vanum aut somnio simile fuit: nam certo certius ita fore, mihi affirmauit. Quis autem, aut cuias ille fuisset, á quo significatum sibi id fuisse diceret, neq́ interrogabat quisq̃, neq́ ipse amplius quicq̃ addebat: verum vt euentus po-

ſtea docuit, minimé dubitamus, quin diuinitus oraculo per quietem ipſi oblato, de tempore quo ad cœleſtem vitam emigraturus eſſet, admonitus fuerit. Quod ſi ſomnium fuit, ſimile omnino illud fuiſſe ſtatuo, ſomnijs Ioſeph, Nabuchodonoſor, Magorum, qui de rebus futuris, & ad Eccleſiam pertinentibus, per ſomnium ab angelo edocti fuerunt. Paulo poſt habita eſt á M. Paulo concio, de S. Thoma, qua ille mirificé afficiebatur.

Reliquum vero tempus, quo conciones nullas audiebat, tribuebat ſacrorum librorum lectionibus: Præcipue autem horum ſcriptorum lectione delectabatur: Commentarij Lutheri ad Galatas, maximeq́ illius particulæ, quæ eſt in illum locum primi capitis, CHRiſtus dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet nos de præſenti ſeculo nequam: item libelli Iuſti Menij, de præparatione ad mortem: quem quotidie in manibus habebat, & iter faciens circumferebat: item libri Iohanni Vigandi, paſtoris Magdeburgenſis, cui titulus. Heupt artikel Chriſtlicher lehr. Hunc librum non ita pridem ipſi miſerat Iulius, Henrici Ducis Brunſuicenſis filius: Tantopere autem eo delectabatur, vt de pluribus exemplaribus aduehendis, mandata daret: & de vertendo in linguam Danicam cogitaret.

In ferijs natalitijs, ingraueſcente paulatim morbo, cum lecto iam ita affixus eſſet, vix vt

ſe mo-

se mouere posset, præter ordinarias conciones, quas audiebat, nihil legebat ipse, vt facere prius solitus fuerat: sed conciones illas, quæ in Lutheri Postilla extant, de puero Iesu, recitari sibi iubebat: easq; omnes audiebat, attentè, magnaq; cū animi alacritate. Quanq̃ autem ipse tum cœna Domini, qua octiduo antè vsus fuerat, abstinebat, tamen cubiculariis suis eam in conclaui suo administrari, magna cum voluptate cernebat.

Pridiè quàm moreretur, quæ vltima dies erat mensis Decembris, cum de morte patris M. Pauli, de quo solicitè semper percunctatus fuerat, nunciatum esset: benè est (inquit) cras sequar.

Calendis igitur Ianuarii, à quo die nouum annum nunc auspicamur, memor (credo) quod significatum ei esset, hoc die meliorem eius ualetudinem fore, & vitam inde secuturam longiorem: quasi exire iam ex hoc exilio gestiens, atq; ad cœleste illud domicilium properans, benè manè se ad moriendum parare cœpit: ac primum prelegi sibi iussit locum Pauli Gal. 1. Christus semetipsum dedit pro peccatis nostris &c. Cumq; à M. Paulo, qui inter primos ipsum adibat, de patris ipsius obitu quædã sciscitatus esset: hodie (inquit) ipsũ sequar: tu vt patri adfuisti, ita mihi fac vt adsis. Mox reliquis abire iussis, solum Paulũ retinet:

ibiq́ post apertam, plenam, rotundam, planéq́
Christiano hominè dignam confessionem, rursus
ipse verbo Euangelij ita se erigebat ac confirma-
bat, vt Paulus qui ipsum audiebat, arbitraretur se
multò plus ex ipso, quàm ipsum ex se, consolationis
cepisse: Nihilo minus tamen vt ministerij etiam
rationem haberet, præsentisq́ ministri voce ma-
gis confirmaretur, vicissim ex ipso audiuit cer-
tam, pijsq́ mentibus gratam, de remissione pec-
catorum per IEsum CHRistum, sententiam:
cui accedere etiam volebat, pignus illud, corpo-
ris & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, i-
psius testamento, ad conseruandam, ac celebran-
dam beneficiorum ipsius memoriam, & vacil-
lantem fidem nostram roborandam, nobis re-
lictum: Verùm roganti Paulo, mox ne, an post
concionem, hanc cœnam Domini, sibi admini-
strari vellet, satis inquit, maturé, fiet post con-
cionem: modó ne prolixa nimis ea fuerit: Sen-
tio enim parum temporis nobis superesse.

Habita igitur concione de puero circumci-
so, cui à Deo ipso, priusq̃ in vtero nasceretur,
nomen inditum erat, vt IESVS diceretur, idq́
muneris assignatum, vt saluos faceret peccatores:
cœnaq́ Domini administrata, cum Paulus iam
rursus propius accedens, præcipua concionis ca-
pita summatim repeteret: tum lætus ille, & ala-
cris, complicatis manibus suspirans, magnoq́ de-
siderio cœlestis patriæ oculos attollens, gratias a-
gebat

gebat Deo, pro beneficijs omnibus ſibi per Ieſum Chriſtum collatis: pro liberatione à peccato, morte, & mortis terroribus.

Interea regina coniunx, ſacris in templo peractis, ingreditur, ſed præ fletu & mœrore maximo, proloqui nihil potuit: vnam tantum hanc vocem edebat, O mein her / mein her. Ea igitur aliquantiſper rurſus digreſſa, cum quidam catenas aureas proferret, quas antea hoſpitibus quibuſdam pro apophoretis donari iuſſerat, aufer, (inquit) aufer, quorſum nunc hæc ſtercora?

Reuerſa poſtea regina, ad lectum mœſta tacitaq́ conſedit: ibi tum ambo Cancellarij, D. Iohannes Friſius & Andreas Barby, regem conueniunt: qui graui & longa oratione eos compellans, poſtrema hæc ipſis mandata dedit. Quoniam inſtare ſibi iam viderent extremum vitæ tempus, vt patriam, (cui poſthac ipſe conſulere amplius non poſſet) ſibi commendatam eſſe putarent: ad eius ſalutem, omnia ſua conſilia, & actiones dirigerent. Imprimis veró, vt quemadmodum ipſe feciſſet, id operam darent, vt vera religio, incorupta Eccleſiæ doctrina, & quæcunq́ ad verum Dei cultum pertinent, ſalua integraq́ conſeruarentur: quę verò de eccleſiis, Academia, ſcholis, verbi miniſtris, epiſcopis, pauperibus, nuper decreta feciſſet, ea vt rata & firma perpetuò manerent. Deinde vt chariſsimam coniugem ſuam, & liberos minores, qui nullas adhuc fortu-

nas haberent, quocunq; modo possent, tuerentur: ne ad calamitatem aliquam, ipsis, genereq; ipsorum indignam, redigerentur. Friderico filio, eam quam olim dedissent, fidem præstarent: eaq; deinceps ipsi consilia darent, quæ & ipsis gloriosa, & reipub. futura essent salutaria : cauerentq; ne subditis aut patriæ, vis vlla aut iniuria fieret : quemadmodum earum rerum omnium, rationem reddituros se Deo aliquando arbitrarentur. Postremò vt ministrorum suorum quorum quotidiana opera vsus erat (in quibus nominatim meminit M. Pauli) ratio haberetur, ne ipsos clientelæ suæ vnq̃ pœniteret : Sed pro præstitis regi officijs, vberiorem fructum aliquem percepisse se merito lætari possent. Postea omnibus qui tum aderant, nobilibus, cubicularijs, medicis, cæterisq; ministris, mœstis ac lachrymabandis, per D. Andream Barby, qui tamen ipse præ nimio fletu vix fari poterat, gratias egit: moxq; singulis dextram porrexit, suaq; voce valedixit.

Interea regina quæ præ mœrore se paululum remouerat, reuocatur : quam cum summo dolore, misere affectam atq; afflictam videret: Mea coniunx (inquit) esto animo bono: Dei voluntati obtemperemus : liberos nostros in timore Dei educa : & Fridericum nostrum rectis consilijs iuua.

Hoc

Hoc dicto, regina, vt erat animo perturbato, in conclaue suum, quod in propinquo erat, rursus discedit: & communes liberos, Iohannem, & Dorotheam filiam, ad patrem mittit: hi cum singultibus & lachrymis, regem patrem adeuntes, ante lectum in genua procumbunt: & offensæ si quam commiserint, culpam deprecantur. Rex veró protensa dextra, capitibusq́ eorum imposita, salutem & benedictionem Dei, per IEsum CHRistum omnis benedictionis autorem, ipsis precatur: ac mox dimittit.

Pueros subsecuta mater regina, multisq́ perfusa lachrymis, redit rursus: & si qua unq̃ vel minima re dominum suum offendisset, veniam petit: cui mox ille, mea Dorothea (inquit) iandudum istorum omnium, nihil meminimus: atq́ ita in mutuo complexu aliquandiu hærentes, vterq́ alteri valedixit.

Erat iam diei tempus meridianum: reliquas igitur quatuor horas, quibus spiritum ad huc ducebat, precationibus, canticis, audiendisq́ piis admonitionibus, traducebat. Si quis forte extenuando mortis periculo, & longioris vitæ spe, consolari ipsum velle videbatur, eum & vultu & manu repellebat, Simeonis conticum

Mit

Mit fried vnd freud. item / Mittem wir in leben sindt. inchoabat ipse, vnaqꝫ cum alijs moerentibus & eiulantibus, canebat lætus. Cum a M. Paulo peteret vt funebre illud inchoaret, Nu last vns den leib begraben. isqꝫ modeste recusaret, quod importuna adhuc ea cantio esse uideretur: mi Paule (inquit) canatur mihi: me nunc ea q̃ maxime delectat. His adiungebat & illud Wir gleuben al an einen got. Postremo repeti rursus voluit Simeonis canticum, quod primum cecinerat: atqꝫ in eo tandem canendi finem fecit.

Scripturæ loca, quibus theologi qui aderant, M. Paulus, & M. Andreas Martinus, eum consolabantur, hęc fere erant: Sic Deus dilexit mundum: item quinquagesimum tertium caput Esaiæ, & dicta quædam consolatoria ex prima epistola Iohannis. Sed ille suas quasdam peculiares sententias, quas antea semper in ore atqꝫ animo habere solebat, vltro sibi ipsi tum suggerebat: vt illud Matth. 11. Venite ad me omnes qui laboratis. item, Hæc est vita æterna, vt agnoscant te verum Deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. item, Ego sum via, veritas, & vita. His vltro se erigebat ac sustentabat, & illustri oratione declarabat, se firma fide ea amplecti. Singulis dictis huiusmodi quandam interpretationem addebat. CHRistus clamat (inquit) Venite ad me omnes &c. iam venio ad

ipsum

rin les
liis moe
Cum á
choaret,
modestè
antio esse
nihi: me
ebat & il
remó re
quod pri
di finem

aderant,
us, eum
us dilexit
m caput
ex prima
peculiares
q; animo
gerebat:
s qui la
gnoscant
ESVM
veritas,
bat, &
ea am
dam in
at (in
nio ad
ipsum